

gade i klagomålen, utan blir ond och ledsen och tycker, att mannen blifvit hård. Därpå stämmer ej mannen mildare, isynnerhet som hustrun blifvit mindre vacker och ej längre bryr sig om, hur hon är klädd. Barnen komma, och hemmet genljuder ständigt af skrik och vyssande, ty barnen få ej den vård de behöfva, och modren tror, att deras skrik ej kan på annat sätt tystas än genom att hon vaggar dem eller bär dem på armen. Då hon alltid har en skrikhals på armen eller i famnen, får hemmet följaktligen ej ens den lilla ans, som förut kom det till del, och en sur, tung luft slår alltid emot den inträdande. Då hemmet sålunda blir allt otrefligare och otrefligare, stannar mannen allt oftare ute och tar sin tillflykt till krogen, där det är ljusst, luftigt och gladt, och där maten är ordentlig. Pengar har hustrun aldrig lärt sig att handtera, och mannen får därför göra behöfliga uppköp, såvida någon verklig valuta skall erhållas för pengarna, och det är anledningen till att han, enligt hennes uppgift, aldrig lämnar henne något att köpa för. Hans utelif kostar också betydligt, och allt mindre kommer hemmet till godo.

Makarna, som skulle kämpa lifvets kamp tillsammans, komma allt längre från hvarandra, se endast hvarandras fel, men äro blinda för sina egna och så blir ställningen sorgligare för hvar dag som går, och lasset blir dem så tungt, att det hotar att alldeles stjälpas.

Sådant kan förhållandet vara, då hustrun tycker, att någon måste hon tala vid och få tröst af, och så vänder hon sig till dig. Hennes sinne är nu öppet för vänliga råd, och det kan bli en vändning till det bättre, om hon mötes af ett rätt förstående, ej af ett blindt beklagande, som stärker henne i den uppfattningen, att hon är ett offer och mannen en tyrann.

Inhämtar man upplysningar af de närstående, så blir det i ett dylikt fall klart, att man måste lägga hufvudvikten på att lära hustrun, hvad som är nödvändigt för henne att kunna, och få henne att förstå, att hon genom sina bemödanden kan få mannen annorlunda och följaktligen äfven sin egen ställning bättre. Ett klokt, välbetänkt råd — omöjligt utan ett inträngande i förhållandena — kan föra allt på rätt väg igen. Man bör dock samtidigt resonera med mannen och göra honom uppmärksam på hustruns försök att göra sitt bästa samt framhålla, att det skulle göra godt, om han, som det tillkommer honom, genom uppmuntran och erkännande, hjälper henne i dessa hennes försök, af så stor betydelse för deras gemensamma hem.

Det händer nog äfven, att man finner, det kvinnans uppgift varit helt och hållet vrängd. Mannen ger ordentligt till hushållet, hvad som enligt andras försök och erfarenhet bör räcka och vara skäligt, då han tillika betalar hyran särskildt, men hustrun har dyra vanor eller använder pengarna att köpa onödiga saker för och får dem därför ej att räcka till. Honom ovetande ber hon därför om understöd samt söker förekomma samspråk med mannen, då allt snart skulle komma i dagen.

En präst kom en tidig morgon till ett hem för att samtala med en ung hustru, som föregående dag sökt honom på expeditionen, och klagat att mannen öfvergifvit henne. Vid inträdet i bostaden fann han en karl liggande i sängen. Indignerad utbrast prästen: »hvad har Ni här att göra?» »Jag skulle väl snarare fråga herrn om det» blef svaret, och så

småningom upplystes det, att den liggande var mannen, och att han ingalunda afvikit, som hans hustru uppgifvit, utan hade ordentligt arbete. Hela dagarna var mannen borta, men arbetet började sent, och hustrun hade ej beräknat, att prästens besök skulle inträffa en morgon. Anledningen till hustruns försök att få hjälp var hennes fåfänga; hon ville ha finare kläder, än hon förmådde skaffa sig.

Det är därför nödvändigt att genom någon annan än hustrun försäkra sig om, hurudan ställningen inom familjen verkligen är, samt om mannen fullgör sina skyldigheter. Det måste erkännas, att ofta äro klagomålen mot honom berättigade. Får man af *mannens* anhöriga bekräftelse på hustruns dåliga uppgifter om honom och — såsom ej sällan händer — villiga loford om hustrun, då kan man emellertid vara säker på, att felet är mannens. Då får man ock genom denna visshet kraft och mod att allvarligt gripa in mot honom till varning och förbättring, samt har hos dessa anhöriga ett ovärderligt stöd i sina sträfvanden äfven vid skenbarligen stränga åtgärder.

Man bör och försöka fasthålla den tanken, att likasom det sällan är endast den enes fel att två gråla, lika litet kan man vara säker, att fel ej föreligger på båda sidor, ehuru man blott blifvit uppmärksamgjord på den ena partens brister. Hvilka dessa fel äro, och huru de skola öfvervinnas, det är just hvad man behöfver taga reda på, om man vill blifva makarna till verklig gagn.

Det har troligen händt mer än en af de personer, som arbeta bland dem som begära hjälp, att man i sitt stilla sinne tänkt eller till någon medarbetare sagt, att man ej undrar på, att mannen den och den öfvergifvit hustru och hem, ty hvem som helst skulle bli upptröttad af att höra, hur hustrun pratar och grålar på allt och alla. Då kan man ock förstå det hela. I ett annat fall håller hustrun sig aldrig hemma utan har jämt skvallerkonselj med grannarna och låter hem och barn sköta sig själfva.

Af det sagda låter det kanhända, som om man ansåge, att felet vanligen låg hos den kvinnliga parten, men det är ej alls meningen att påstå något sådant. Mannens fel falla mest i ögonen och framhållas dessutom ofta af den hjälpsökande eller med andra ord af kvinnan. Därför är det viktigt, att hjälparen tänker på att se efter, om denna kan sopa rent för egen dörr.

Ohyggliga lidanden får en stackars kvinna ej sällan genomgå både andligt och kroppsligt af en rå mans brutala uppförande, och hon lider dubbelt därigenom, att äfven barnen få lida med henne. Hon har ingen lag att stödja sig på, ty den är i allt till förmån för mannen. Hon har ej ens rätt att deltaga i bestämmandet öfver sina egna barn, ifall hon är lagligen gift.

Har en man blifvit af domstol ålagd att betala ut underhåll till en kvinna, gift eller ogift, finnes ingen som har skyldighet att öfvervaka, att detta sker, ej heller har hon rätt att hos mannens arbetsgifvare begära innehållande af hans tillgodohafvande. Enda sättet är att låta genom stadsfogden vid hvarje aflönings utbetalande uppbära det ådömda beloppet, men det drager en kostnad af ett par kronor för hvarje gång, och hon skall

dessutom kunna uppgifva precisa ögonblicket, då mannen får lyfta sin lön. Lämnar han — trött vid efterhållandet — sin gamla arbetsplats och byte ut sin förra arbetsgivare mot en ny, får hon själf spana upp denne och meddela till stadsfogden, hvar och när aflöningen nu lyftes. Detta sätt kan vanligen ej användas annat än några enstaka gånger. Det enda effektiva sättet är, att hon söker hjälp genom den kommunala fattigvården, som sedan får utkräva beloppet af mannen.

Medlidande är kvinnan i sitt förhållande till mannen i sanning värd, då man ser på det sådant lagen stadfäst det, om än ej alla kvinnor få lida därunder.

Att många familjer bildas, utan att det sker under former, som af samhället fastslagits för god ordnings upprätthållande, kan nog till en ej oväsentlig grad tillskrivas det förhållandet, att en ogift kvinna dock i flera afseenden har en mera själfständig ställning än den lagligen vigda. Detta är af vikt med hänsyn till det ekonomiska men i ännu högre grad med hänsyn till barnen. Misshandlar mannen henne eller barnen, kan hon hafva rätt att utan vidare flytta ifrån honom och söka att på egen hand försörja sig och barn, om hon ej är hans laggifta hustru; hon har rätt att stänga sin dörr för honom, om han kommer hem drucken, men en hustru, som ensam får bringa ihop hvar öre till betalande af hyran, medan mannen ingenting gör för hemmet, utan super upp hela sin förtjänst, hon bryter mot lagen om hon söker hindra mannen att bo i det af henne betalda och underhållna hemmet och alldeles förstöra det för familjen.

Lagen medgifver hustrun rätt att själf disponera sin arbetsförtjänst. Lagen tydes emellertid på det sätt, att så fort hon för denna förtjänst inköper något, det vare arbetsredskap, såsom en symaskin eller dylikt, eller möbler och kläder, så har mannen rätt att disponera det alltsammans efter sitt godtyckande, d. v. s. pantsätta eller försälja det, ja, förstöra det, om han har lust.

Fall hafva förekommit, då mannen, under anfall af delirium, hållt fotogen öfver matvaror samt skurit sönder möbler m. m., som allt af hustrun för hennes förtjänst inköpts, men sådant kan ingen åtala honom för; han har rätt att göra med »sitt», som det heter, hvad honom lyster. Det är således tämligen litet bevändt med hustruns dispositionsrätt öfver den egna arbetsförtjänsten. Detta veta kvinnorna.

Man får ej vara färdig att som osedligt döma ett af lagen ej sanktionerat förhållande mellan man och kvinna. De äro otvifvelaktigt en goda medborgare, då de icke lyda landets lagar, men dåliga människor behöfva de ej vara, och deras afsikt kan vara att hålla ihop i luften och leda och många göra så äfven. Man bör dock ingalunda komma till den uppfattningen att det gör detsamma, om ett lagligt äktenskap äger rum eller ej. Tvärtom, man bör, så långt och så kraftigt man kan, motarbete tendensen att göra familjeförbindelserna lösare, ty segrar den, lider folket stor, kanske obotlig skada. Man måste blott vid bedömandet af dylika företeelser tänka på allt hvad till frågan hör och genom att för parterna belysa den på ett sätt som kanske ingen gjort förut, söka få dem att se den annorlunda samt genom åstadkommande af nödiga lagändringar göra äktenskapet mindre fruktadt än nu och kvinnans ställning inom detsamma bättre

En orsak till svårigheter och missförstånd i hemmen är ej sällan brist på förtroende makarna emellan, såväl i stort som smått.

Mannen har kanske haft förbindelser före äktenskapet, som ålägga honom fortsatta utgifter, och därför får hustrun ej hvad som är skäligt för det gemensamma hemmet, men hon vet ej att så förhåller sig och kommer på allehanda tankar, som pinar henne mer än om hon finge reda på sakens rätta sammanhang. Förr eller senare når henne nog genom skvallret kunskapen därom och vållar då långt mera ondt, än om hon direkt fått veta det. Samma är förhållandet mer än en gång, då hustrun haft ett barn före äktenskapet, som hon förtiger för mannen. Han får af andra reda på det, och sedan tror han henne aldrig mera utan misstänker henne ständigt för ett fortsatt lättsinnigt lif. Har han verkligen varmt hållit af henne, så kan det drifva honom ut i superi och elände. Får man under utredningen en antydning om, att något sådant förefinnes, så gör man rätt, om man i förtroende talar vid den part som har hemligheten för den andra och söker göra klart för honom eller henne betydelsen af att anförtro sig till maken, äfven om det synes fruktansvärdt, då det skall ske.

Både mannen och hustrun kunna befinnas vara hyggliga, ordentliga människor, men det går ej ändå bra i hemmet, och då barnen komma, vill ingenting räcka till, ehuru hustrun är duglig och förstår att sköta ett hem. Men hon har måhända för stora fordringar på allt. Innan hon gifte sig, var hon en omtyckt tjänarinna i ett förmöget hus, och hon har det hemmets vanor och behof med sig. Då mannen ej kan vara i stånd att fylla dessa, uppstår strid och tråtor, och hustrun anser sig vara illa behandlad. I likhet med många andra unga flickor, har hon i äktenskapet kanske blott sett ett medel, att komma ifrån plikter som tyngde, och det är en hård lära hon har att genomgå, innan hon förstår, att andra, kanske delvis tyngre plikter nu åligga henne. Genom att, med fasthållande af hennes synpunkter, tillika belysa mannens sannolika uppfattning och kärleksfullt för henne påvisa sammanhanget, samt hvad som är hennes uppgift, och göra detsamma med mannen, då man kan träffa honom i enrum, lyckas man måhända föra makarna samman och återgifva frid och förnöjsamhet åt hemmet.

Man kommer kanske ock i detta liksom i många andra fall till det resultatet, att man gör bäst och rättast i att hänvisa dessa makar helt till hvarandra och hålla dem fria från all främmande inblandning.

Föräldrar och barn. I en familjs lif spela barnen en betydande roll, antingen de äro minderåriga eller vuxna.

På den vård och fostran de få i hemmet beror ock deras utveckling, både kroppsligen och andligen, samt huru de en gång komma att skicka sig ute i lifvet.

Allt hvad som rör barnen bör därför ha det största intresse för den, hvilken söker gagna individen och på samma gång samhället själf, och stor uppmärksamhet bör man ägna åt dem, samt huru de fostras.

Lydnad är dessvärre något, som hemmen i allmänhet allt mindre och mindre fordra af barnen; dessa göra ofta, hvad de behaga, utan hänsyn

till föräldrarna. Redan i afseende på ett mycket litet barn, låter man dess vilja vara bestämmande. Man kan vara viss, att barn både snart märka sin makt, om den förefinnes, och vid alla tillfällen begagna den. Detta visar sig vara fallet isynnerhet med sönerna.

I de flesta hem har ju fadren sitt arbete utomhus. Han går tidigt och kommer hem sent och har kanske sin arbetsplats så långt aflägsen, att han ej hinner gå hem ens till middagen; vanligen ser han därför barnen rätt obetydligt. Modren däremot, som ju är i tillfälle att öfva inflytande på barnen, emedan hon vanligen tillbringar sin tid i hemmet, är ofta svagare för gossarna än för flickorna och fordrar vanligen ingenting alls af de förra; det är sällsynt, att de på något sätt hjälpa till med hemmets sysslor. En och annan gång kan man dock af en mor få höra om en liten pys, som hon med kärleksfulla ögon betraktar, att han är hennes »lilla jungfru», som hjälper med skurning och alla hemmets sysslor, träget och på ett behändigt vis. Af flickorna fordras i allmänhet, att de hjälpa till med småsyskonen, där sådana finnas, och detta kan understundom bli för dem mera betungande än hvad de ha godt af, ty småbarnen förmenas alltid böra vaggas eller bäras på armen. Hur ofta ser man ej i hemmen ett spädt barn, som hänger på sned öfver en liten systems axel, så att båda blifva förvridna.

Att ett barn från sin födelse skall ha föda endast på regelbundna tider och blott tagas upp för att skötas och få mat, och att det annars bör ligga stilla i sin bädd, utan allt ruskande, därom har modren aldrig fått något begrepp. Så fort den lilla skriker eller bara gnyr, så tror modren, att hon vill ha mat, och då får hon, om ej annat, en tom napp i munnen, såvida ej rent af en sudd med tuggadt bröd eller annat ges henne att suga på, och så skall hon bäras eller ruskas. Det ena som det andra verkar förstörande på den späda varelsen.

Hvarje kvinna bör, — om ej alldeles öfverstigliga hinder möta, och sådana förekomma mera sällan, — gifva sitt barn di, ty därpå beror i hög grad barnets hälsa och lif. Komjölksblandningen, om ock gjord under läkares ledning och efter hans föreskrift, kan aldrig till fullo ersätta den naturliga näringen, åtminstone ej under barnets första lefnadsmånader. Skulle modren lida af tuberkulos, bör det anses vara ett verkligt hinder för henne att amma. Hon kan då hänvisas till en »Mjölkdroppe» (se grupp II a) för att få råd och anvisning och mot den ersättning, som hon förmår gifva, erhålla mjölk för barnet i så lämplig blandning som sig göra låter. Minst tre timmar böra förflyta mellan målen, och hvarje sådant får ej räcka mer än *högst* 20 minuter; barnet bör ej få äta och sofva omväxlande, medan det ligger vid modrens bröst, utan skall, då det slutar att äta eller somnar, läggas i sin bädd. Blott ett bröst bör vid hvarit mål bjudas barnet, så att höger och vänster omväxla i bestämd ordning, ty då drager barnet ut mjölken ordentligt, hvilket är viktigt för modren, och den kraftigaste mjölken är dessutom den som sist erhålles. På natten sofver vanligen ett sundt barn öfver ett mål, så man kan säga, att målens antal blir 5 à 6 per dygn.

Att barnet hålles väl rent, och att luften är så frisk som möjligt, är af stor betydelse för barnets förkofran och välbefinnande.

Därför att mödrarna i allmänhet äro så okunniga om späda barns rationella vård eller fulla af gamla fördomar, så är det ganska betydelsefullt, att den, som intresserar sig för dem, förstår att råda och ordna klokt för de smås skull, utan att därför uppträda som föreläsare och mentor.

Vanan att låta barnen äta, när de behaga, utan att hålla regelbundna måltidstimmar, fortsätter alltjämt under uppväxten, och mången mor skulle finna det riktigt grymt att ej ge barnet mat, så fort det begär sådan. Följden blir, att barnen i alla åldrar gå och »småäta» och egentligen aldrig få ordentligt lagad mat, utan kaffe och bröd samt smörgås — i hög grad dyrbart för kassan, men hvad värre är skadligt för kroppen, ty dels får magen aldrig i fred smälta maten, dels ger sådan föda barnet ej det, som behöves för kroppens uppbyggande.

På sådant liksom allt annat, som vidkommer barnen, bör man ge akt och tillse, att ej något sker, som är olämpligt, eller att det som är af betydelse ej försummas. Barn lockas ofta att för tidigt taga sig fram i upprätt ställning och få då, om de äro svaga eller hafva för tung kropp, mer eller mindre krokiga ben, hvilket kan bli svårt och hinderligt för dem.

Om ett barn visar sig vara på något sätt abnormt, bör läkare tidigt rådfrågas, så att åtgärder som böra vidtagas ej komma för sent. Mycket kan vinnas för framtiden, om barnet ej är för gammalt, då det kommer under sakkunnig öfvervakning. Barnkliniker finnas flera (se grupp V a och d) och anstalter af skilda slag äro upprättade för sådana små stackare.

Under barnens skoltid vänjas de i många hem vid, att modren skall på allt möjligt sätt passa upp dem; de hafva ju sina läxor och böra ej hindras med simpelt praktiskt arbete, tycker modern. I denna sin uppfattning styrkes hon, dessvärre, mången gång af barnens lärarinnor.

I en del andra hem gör sig dock understundom motsatsen gällande. Modren har för förtjänstens skull nödgats taga hemarbete, och detta består då ofta af s. k. bodsömnad, förfärdigande af underkläder för män och kvinnor, eller af »maskning», hopsyning af tricovaror, som ej kunna afslutas i stickmaskinen. Vid såväl det ena som det andra arbetet måste då barnen stundom hjälpa till, dels med handsömnad, medan modren oafslåttigt snurrar på med symaskinen, dels med upptagning af maskor på en sticka, så att hopsyendet af strumporna och tröjorna sedan kan gå fortare. Att barnen få hjälpa till med arbetet, är i och för sig visst intet ondt, tvärtom, men blifva de, såsom ibland kan hända, liksom jagade med arbetet, då blir lifvet tungt för de små, isynnerhet som deras och hemmets vård af modren får i hög grad åsidosättas för det ifriga jäktandet. Sådant slags arbete är nämligen så dåligt betalt, att det, för att kunna inbringa något nämnvärdt, måste pågå oafbrutet från tidig morgon till sen kväll, och då frestas modren att taga barnens alla lediga stunder i anspråk för hjälp därmed. En vana att slarfa uppstår äfven, ty det gäller för sömmerskan att sno på fortast möjligt, och då ser hon ej så noga efter, om rispen sticker fram eller sömmen gått på sned, och tråden fästes vanligen ej, blott afklippes. Denna vana blir sedan svår att öfvervinna, då ett ordentligt aflönadt arbete står att få. Barnen taga ock starkt intryck däraf.

Då barnen växt upp och blifvit så stora, att de kunna själfva

förtjäna en slant som »springgossar» och »springflickor», få de en egen penning att disponera, ty större eller mindre »drickspengar» vankas, och de flesta föräldrar fordra så godt som aldrig någon redovisning för sådana; uppgifterna skulle ju dessutom omöjligt kunna kontrolleras. Många af de unga blifva nu riktigt sina egna herrar och tåla snart ingen kontroll alls. De lämna en plats, om de få en förebräelse för någonting, och göra ej ens anmälan till arbetsgifvaren om, att de ämna sluta. De blott uteblifva, ej sällan utan föräldrarnas vetskap. Hvert en sådan obegränsad frihet, innan ännu vare sig sinnets eller förståndets mognad nåtts, skall komma att leda, det är lätt att inse, och otaliga sorgliga exempel finna vi på ungdomar, som förolyckats, innan de blifvit vuxna. Mest i ögonen fallande är detta i afseende på gossarna; i något högre grad stå flickorna under modrens ledning.

Ofta nog är fadren antingen så sträng, att modren så mycket som möjligt söker öfverskylda och fördölja för honom barnens felsteg; eller också är han slapp och själf på dåliga vägar, så att intet stöd kan af honom beräknas. Där fadren är en man med både kraft och kärlek, där arta sig barnen vanligen väl.

Modrens tillsägelse till sonen, att lämna af sin förtjänst till sitt eget underhåll, bryr han sig som halfvuxen lika litet om, som han som barn lydde hennes önskningsar. Hela sin inkomst använder han ofta till kläder och öfverflödiga saker, men moderskärleken är så stark — eller rättare svag — att han får gå hemma och lefva på hennes och andras förtjänst.

Då man söker intränga i, huru förhållandena äro i det afseendet, mötes man ofta af den förklaringen från modrens sida: »Inte kan han (hon) betala något för sig; vi få litet bidrag till hyran det är allt, godt att det kan lämnas.» Vore det sant, att den unges inkomst ej medgäfvé större bidrag, så hade man intet att säga; men illa är det, då största delen af aflöningen användes till kläder och nöjen, och modren finner det i sin ordning, att bidraget till hemmet blir betydligt mindre, än hvad den unge skulle få betala hos främmande för bostad. Om måltiderna intagas i hemmet, så gäller detsamma i afseende på maten. Ofta nog föredrar emellertid de vuxna barnen, åtminstone sönerna, att äta ute, äfven om arbetsplatsens aflägsenhet ej gör detta behöfligt.

Det är ju gifvetvis i hög grad orätt, att låta sådant opåtaladt fortgå. Orätt både mot föräldrar och barn, ej minst mot de senare, hvilka således börja sitt verksamma lif med att ansvarslöst undandraga sig sina plikter. De vänja sig vid ett lefnadssätt, som de sedan, om de bilda familj, ej kunna fortsätta, såvida de ej skola af främlingar begära en hjälp, som dessa tyvärr äro alltför snara att gifva.

I fall som dessa bör man tala vid sonen eller dottern och, om ej modrens utsago är öfverdrifven, lägga sig ifrigt vinn om att få ett annat sakernas skick till stånd. Lyckas man däri, så har man gjort familjens alla medlemmar en tjänst af långt större värde, än någon penningehjälp kunnat vara, vore den än så riklig.

Kroppsarbetaren har sin bästa arbetstid och sin högsta förtjänst, så fort hans kropp hunnit sin fulla utveckling, och detta inträffar så tidigt, att den intellektuelle arbetaren då ännu anses endast som pojke. Med

flickorna är förhållandet i viss mån enahanda. Därmed måste man räkna, då man tar reda på en hjälpsökandes vuxna barn.

De bilda ock tidigt familj, äfven om de ej sätta bo, och det befinnes ofta, att ett fosterbarn som familjemodren har att taga vård om, och för hvilken far och mor uppgifves betala inackorderingen, vid närmare efterhörande är sonens eller dotterns samt att betalningen inflyter ytterst oregebundet, om ens alls. Att den gamla modren, där hon så kan, tar vård om barnbarnen, borde ju vara rätt, om hon än vanligen är föga skickad till att uppfostra dem, lika litet som hon förut kunnat göra det med de egna barnen. Men hvad som i alla händelser inte är rätt, det är att tyngden af de smås underhåll skall hvila på henne, eller de nödvändiga medlen tiggas af andra, då de som äro ansvariga för den lillas tillvaro äro i sin fulla arbetskraft. Man kan stundom finna i ett hem tre à fyra sådana småttingar, alla vid noggrann utforskning barn till det ena eller andra af »barnens». Ibland bo dessa kvar i hemmet, ibland ha de bostad på annat håll tillsammans med barnets mor eller far. Båda arbeta utom hus och hafva följaktligen bra förtjänst, men den går vanligen lika fort som den kommer, utan verklig nytta.

Hvad en son kan göra för sitt hem, om han vill, det har man varit i tillfälle att iakttaga vid de lyckligtvis ej alldeles sällsynta tillfällena, då han gjort sin plikt emot hemmet. I en familj, som vi vilja kalla Andersson, därför att den icke hette så, funnos många barn, och där var smutsigt och otrefligt, ty både far och mor voro slappa och oföretagsamma. Den äldsta sonen tycktes dock vara af annan art, och han fick hjälp att utbilda sig i ett yrke, som han hade anlag för. Då kursen var slut, förlorade man såväl honom som de öfriga familjemedlemmarna ur sikte; men en dag efter några år återfann man dem, vid ett besök hos en annan familj, som bodde granne med dem. Hemmet var nu fint och prydligt, väl möbleradt och väl hållet, och en helt annan ton hvilade öfver det hela mot förr. Fadren var sedan ett par år död, och modren och de yngre syskonen bodde tillsammans med äldsta sonen och underhöllos till stor del af honom; så fort han började få förtjänst, sparade han hvar slant han kunde och inköpte den ena möbelen efter den andra, och fick så småningom ett annat skick på hemmet. Modren hade under inflytande af sonen ryckt upp sig och skötte sina sysslor ordentligt. Den ena systemen hade han förhjulpt till utbildning i ett arbete, som hon hade håg för, och hon bidrog nu i sin ordning äfven till hemmet. Alla sågo glada och lyckliga ut, och den unga familjeförsörjaren hade sin förnöjelse att se, hur småsyskonen utvecklade sig. Mången ung man med lika stor inkomst anser sig ingenting kunna göra för de sina.

Att ett hem helt stöder på en ung dotters förtjänst, det möter man äfven ej så sällan, ehuru det är tyngre för en flicka att förmå underhålla flera än för en ung man, ty hans aflöning är så godt som alltid betydligt högre än hennes. Där viljan är stark, är dock förmågan förvånande stor. Det händer likväl, att krafterna ej räcka till i längden och så får man reda på saken, emedan dottern blifvit så klen, att hon ej orkar hålla på som förr. Vid sådana tillfällen kan en tids hvila från bekymmer, jämte erhållande af kraftig föda, göra underverk, och om man ej själf mäktar ordna en sådan

hvilotid, finnas just för öfveransträngda kvinnor anstalter, som man kan vädja till om bistånd (se grupp V b).

Mer än en gång skall det vid besök i ett fattigt hem inträffa, att man, då man frågar efter en kanske nyss vuxen dotter, hvilkens namn man sett på prästbetyget eller hört på något sätt omnämnas, får se ett förläget eller sorgset uttryck glida öfver modrens ansigte, under det att fadrens drag liksom hårdna, och ett undvikande svar gifves, om att »hon inte är hemma» eller dylikt. Så småningom erfar man, att hon »kommit på afvägar» eller rent af blifvit »byråskrifven», som det heter.

Inom råmärkena på ett område, hvars beträdande af både gudomlig och mänsklig lag förbjudes, har på administrativ väg gjorts en inhägnad, där man ostraffadt får gå in och ut under vissa stipulerade villkor. Med myndigheternas tillstånd får otukt sålunda bedrifvas som yrke, om kvinnan är införd i ett register och underkastar sig läkarundersökning vid bestämda tider. Det är jämförelsevis ett fåtal människor, som tänkt på hur gräslig denna anordning är, och dock äger den bestånd, emedan den uppgifves vara till gagn för samhället. Klokskapsberäkningar, som uppgöras utan att hvila på en etiskt bärande grund, visa sig alltid i längden falska, och det står fast och bekräftas af all erfarenhet, att synd är ett folks fördärf och ej under några förhållanden kan bli till dess nytta.

En ung flicka, som nöjeslysten och utan moralisk kraft kommer ut i lifvet, faller lätt offer för förförelsen och hemfaller sedan, utan att hon vet huru, snart till prostitutionen. Den, som en gång blifvit inskrifven som prostituerad, har nästan oöfvervinneliga svårigheter af alla slag för att åter kunna göra sig fri från det förnedrande bandet och få återgå till ett stadgadt lif, om hon än längtar därefter; de flesta få bli kvar, äfven om de vämjas vid det hela. Deras lif blir en vandring mellan sjukhus och fängelse, med korta mellantider af otyglad frihet; många dö unga, förstörda af det lif de lefvat, de som åldras i eländet bli slutligen vanligen i sin tur förledare och vägvisare för dem, som då äro unga, och skaffa sig sitt underhåll genom deras förtjänst. Och detta allt för att unga män skola fritt och utan fruktan för att angripas af smittosamma sjukdomar kunna hängifva sig åt sina lustars tillfredsställande.

Allt flera läkare blifva eniga om, att sättet äfven hygieniskt sedt är förkastligt. En kommitté för att utreda denna sak tillsattes 1903, och den har nu afgifvit sitt betänkande, som mynnar ut i förslag om reglementeringens afskaffande, så att man kan hysa förhoppning om, att denna skamfläck för vårt samhälle så småningom skall utplånas.

En stackars olycklig ung flicka, som råkat in i malströmmen, kan genom andras ingripande ryckas därur, ehuru hon själf på egen hand ej mäktar det. Vill hon således börja ett annat lif, och familj och vänner ej ha förmåga att hjälpa henne, så finnas hem och anstalter, där man tager sig an henne och söker leda henne in på en annan väg; men viljan behöfver stärkas, ty det är ej lätt att efter det obundna lif hon lefvat återgå till ordnade förhållanden, som hon kanske finner tråkiga. Det hon börjat afsky hägrar, då det kommer på afstånd, åter med lockande makt, som man

måste hjälpa henne att motstå, om man skall kunna lyckas bereda henne ett bättre och lyckligare lif. (Anstalter som finnas se grupp IV c.)

Stundom är modern dessvärre i begynnelsen af dotterns oregelbundna lif medveten om, att hon är ute i dåligt sällskap och har benägenhet för att roa sig på ett sätt, som modern borde begripa skall föra med sig elände och ej kan bli annat än sorgligt, om det får fortgå. Hon har emellertid antingen ej kraft att göra sig hörd och åtlydd, eller ej tillräckligt starkt utvecklade känslor för att det är orätt, så att hon kan påverka dottern. Att det slutligen skulle leda till det djupa af förnedring som skett, det har hon i de flesta fall ej tänkt sig.

Det kan dock förekomma, att modern ej tvekar att draga fördel af en dotters lättsinniga lif, ja, kanske själf fört henne in därpå, ehuru hon ej vill vidkännas det. Om sådana fall får man likväl sällan höra något, förrän sjukdom och därmed följande nöd tillstöter, eller dottern hamnar på tvångsarbetsanstalten.

I åtskilliga hem får man ock af en otröstlig mor höra berättelsen om en i hög grad lofvande son, som tycktes skola blifva de gamla föräldrarnas ålderdomströst, men blifvit »fångad» af en dålig flicka och därigenom förfallit till superi och allt möjligt elände.

Vid tillfällen sådana som dessa, då föräldrarnas sorg öfver ett förloradt barn kommer till uttryck, står man vanligen aldeles hjälplös både i afseende på att trösta öfver olyckan och att finna utvägar till något bättre. Så småningom kan det dock hända, att man kan gagnande ingripa genom att hjälpa att rycka lös den förolyckade ur de bojer som fängsla, och genom ordnande af en tillvaro för honom eller henne långt bort från skådeplatsen för allt det gamla bereda möjlighet till ett nytt lif.

Mycket elände af dylikt slag hade kanske kunnat i väsentlig grad förekommit, ifall barnen, de äldre som de yngre, ej drifvits att städse söka sina nöjen utomhus.

Förhållandena i åtskilliga af de hem, därifrån hjälp begäres, äro sådana, att mannen tillbringar sin lediga tid på krogen, hustrun söker nöje i kaffedrickning och skvaller med grannarna, under det de äldre barnen finnas på dyrbara nöjesetablissemang, och de mindre barnen besöka biografteatern eller leka på gatan till sena kvällen, då småttingar vid deras ålder för länge sedan borde vara i säng.

Detta förstörande utomhuslif har blifvit en vana, emedan inom hemmet aldrig något roligt ordnats för barnen. De kunna ej tänka sig ett nöje annat än utomhus och de nöjen de sålunda söka kunna så småningom förorsaka deras undergång.

Kunde man få familjemodern i ett hem — ty det är på henne det i främsta rummet beror — att förstå vikten af att göra hemmet trefligt och tilldragande för man och barn, så gjorde man ej blott det hemmet utan hela samhället en tjänst. Kunde man införa, att någon gång om aftnarna, sedan fars arbete är slut och barnen ordentligt lärt sina läxor, mor tog sig en hvilostund, hvilken kunde bli möjliggjord för henne genom att alla barnen hjälpte till med det, som ännu behöfde avslutas, och så samlade alla till någon nöjsam sysselsättning, så skulle därigenom många faror kunna

affägsnas, som nu hota de unga. Familjens enande i ett sådant gemensamt nöje skulle synas de unga som riktiga högtidsstunder och skulle kunna blifva af större betydelse, än man kan ana, samt bidra till att göra hemmet kärt för alla och förminska lockelsen af dåliga förlustelser utomhus.

Under lek lär man och känna både de goda och dåliga sidorna hos deltagarna, så att det skulle för en uppmärksam far eller mor vara ett bättre tillfälle än månet annat att få en inblick i barnens karaktär och att kunna omärkligt påverka dem. En hygglig far, som ej har mycken tid att ägna åt barnen, då han vanligen är upptagen af sitt arbete hela dagarna, skulle under dylika hvilostunder kunna komma dem nära.

En del enkla tankelekar och spel finnas, som roa både äldre och yngre. Att sammanfoga taflo af bitar utskurna i olika former, är en nöjsam och spännande sysselsättning, som alla kunna vara med om; den ena ser, hvad som på en figur hör ihop här, den andra där. Då större barn finnas, är det en rolig lek att »lägga ord»; har man blott ett stycke papper kan man få de nödvändiga bitarna med bokstäfverna. Då en familj blifvit van vid dylika tankelekar af enklare slag, kan man komma med logogryfer, utplockningsgåtor o. dyl. Sådana finnas ofta i barntidningar och andra billiga publikationer, som man kan lämna som lån, men man måste förstå att leda uppmärksamheten på dem samt väcka intresset för tankeöfningen, samt själf i början deltaga, om det skall bli fart i leken. Domino, räf, dam, tiddledy winks, go bang, kvarnspelet och många flera spel finnas som lämpa sig för familjekretsen. Flera af dessa kunna barnen läras att själfva tillverka, och andra kunna få köpas för en ringa penning, som man kanske kunde hjälpa barnen att få förtjäna. De lära sig ju slöjd i skolan, och man kunde beställa af dem blomsterkäppar, pappaskar eller något annat, som de förstå att förfärdiga och äro intresserade af att utföra, och därigenom sätta dem i tillfälle att få köpa det spel, som de ej kunna göra själfva.

Är det någon inom familjen, som har musikaliskt öra eller kan sjunga, så blir det ett nöje för alla att deltaga efter förmåga i gemensam sång. Mången ungdom lär att så traktera den enkla mungigan, att det verkligen låter riktigt vackert och kan utgöra ackompanjemang till sången. För den familj, som har sådana resurser, är det ej svårt att få till stånd en rolig afton nu och då, men en uppmaning, en påvisning af saken samt ett litet handtag för att få den i gång kan vara behöfligt, och hyser man verkligt intresse för dem, som man kommit i beröring med — kanske genom en anhållan om hjälp af något slag —, så är en omtänksam anordning af äfven dylika saker en stor glädje och kan vara af betydelse.

Ensamma kvinnor med och utan barn. I affärer såväl som på kaféer och liknande ställen, på fabriker och hos yrkesidkare äro ofta flickor anställda, som sakna föräldrahem eller stöd af anhöriga. Många af dessa äro födda utom Stockholm, ty dit dragas, som det synes med oemotståndlig kraft, unga flickor från landets olika delar. Vana vid landets jämförelsevis enkla, klara förhållanden, komma de med nyfiken undran till hufvudstaden med dess skimrande lockelser och hafva här intet annat skydd än

sitt eget omdöme och sin sunda instinkt. Dessa båda misstro de, eller de minska åtminstone kraften i dem genom att säga sig själfva, hvad de inbilla sig att andra tänka, att det är landtlig enfald som gör att saker, som andra, med hvilka de komma i beröring, finna naturliga, förefalla dem underliga och orätta. Åtminstone är det en stor procent af de nyinflyttade som tro så. Snart vänja de sig dock vid allt det, som först stötte bort dem, och gå nu oförskräckt på i den riktning, som andra peka.

Komma de som tjänarinnor till hem, där husmodern med intresse tar vård om den unga tjänarinnan, eller där äldre stadgade kamrater finnas, så få de ju ett stöd af betydelse. Ofta nog händer dock motsatsen. Om sysslornas fullgörande på ordentligt sätt bekymrar sig matmodern, för öfrigt låter hon den unga flickan sköta sig själf. Endera har den senare inga kamrater alls eller, hvad värre är, lättsinniga sådana. I båda fallen är vanligen följdén gifven: hon kommer ut i sällskap, som leder henne på vägar, hvilka sluta i sorg och stundom i ett elände, som hon aldrig kunnat ana skulle nå henne. En man kommer med i spelet, en ung, hyfsad karl, som talar om äktenskap och gemensam framtid, allt så fint och vackert, som aldrig någon af hennes landtliga beundrare kunnat tala; hon tror honom naturligtvis, litar blindt på honom och lyder honom i allt. En vacker dag blir det klart för henne, att hon skall bli mor; hon meddelar honom detta — och kort därefter är han försvunnen. Så tillgår det åtminstone i bra många fall. I andra kan han nog vara villig att hjälpa henne och gör det ock till en tid; så småningom minskas dock understödet under olika förefigvanden: han har intet arbete eller sämre sådant, så att han ingenting har att lämna af, eller han skall ut och exercera el. dyl. Det händer nog, att hon får veta, att egentliga skälet är, att han skaffat sig en annan fäst-mö, eller att han har andra barn att ge bidrag till. Hvilken förtviflan, som under sådana förhållanden skall gripa en ensam ung flicka, om hon är hygglig och bra, kan man ana. Föräldrarna kan och vågar hon mången gång ej underrätta; de voro troligen emot hennes resa till Stockholm och skulle känna det som en förfärlig skam, att något sådant händt deras dotter.

Under mer eller mindre svåra förhållanden tager hon sig fram, tills barnet skall födas. Hon får då komma på Barnbördshuset (se grupp V a), och då hon intet hem har, får hon tillbringa några veckor efter sin utskrifning från barnbördshuset på en asyl (se grupp IV c). Men sedan, hvad skall hon sedan taga sig till? Hennes lifligaste åstundan kan vara att ej behöfva skiljas från barnet, men ingenstades kan hon få ha det med sig, tänker hon. Så säljer eller pantsätter hon något, som hon äger, inackorderar sig och barn i ett enskildt hem, som hon lyckats få reda på, och så vänjer hon af barnet för att kunna snarast möjligt åter skaffa sig en plats och åt barnet försöker hon få ett fosterhem, af bättre eller sämre slag, hvilketdera kan hon knappast bedöma. Hennes sträfvan är att få en så väl aflönad plats, att hon kan betala för barnet, och så kommer hon lätt nog till ett ställe, där många frestelser möta, som bli svåra att emotstå. Hennes bästa värn skulle ha varit barnet, men genom att hon på sådant sätt nödgas döfva sin innerligaste och renaste känsla, moderskän-

lan, och hon ej får nära och vårda sitt barn, så att kärleken till det blir stark och lyftande, så sjunker hon ofta nog i liknöjdhet och moralisk slapphet.

Innan det sker, borde man således söka få taga henne om hand. Detta är så mycket viktigare, som det gäller barnets hälsa och lif.

Det kan lyckas en enskild person, som inser vikten häraf och vill göra sig möda, att få en sådan mor tillsammans med sitt barn till ett enkelt hem som tjänarinna eller att ha hand om andra barn. Det kan för henne bli ett sträfsamt lif, men det skadar icke, ty den man får offra mycket för, den älskar man så mycket mer, och kärleken till barnet är hvad man för bådass skull bör göra allt för att locka fram. Men det är tyvärr sällsynt, att man lyckas få en mor med sitt barn till ett enskildt hem.

Går det ej att ordna på enskild väg, så finnas numera s. k. Småbarnshem, där modern intages jämte sitt barn och får inom hemmet arbeta för sig och det. Då hon ej längre bör amma det, kan hon lämna det kvar där under något år eller få anvisning på lämpligt fosterhem samt betala en skälig inackorderingsavgift för detsamma. Har den unga modern hemortsrätt (se sid. 153) i Stockholm, kan hon genom den kommunala fattigvården få plats på det af kommunen nyinrättade Spädbarnshemmet (grupp II a).

Skulle man kunna inge henne mod och vilja att meddela allt till sitt föräldrahem samt ordna så, att hon finge komma dit hem med sitt barn, så är det i de flesta fall det bästa och riktigaste, såvida hon där genom arbete kan vara i tillfälle att försörja sig och barnet.

Skulle alla dessa vägar vara stängda, så kan modern i nödfall som det heter »amma in» barnet på Allmänna Barnhuset (se grupp II a). Det medför dock, att modern blott en kortare tid får amma sitt barn; sedan skiljas de åt, och modern upphör att känna något ansvar för barnet. Det är just detta man vill om möjligt undvika.

Enligt lagen behöfver en ogift mor ej låta skriva in sitt barn på sitt prästbetyg. Gör hon det icke, medför detta dock, att den arma lilla varselen icke har något stamhåll i lifvet, och många som blifvit döpta i »okända föräldrars namn» känna, då de vuxit upp, detta med stor bitterhet. Man bör tänka på den saken och pröfva, om man bör och kan i någon mån inverka på modern i det afseendet.

I hvilket fall som helst bör hvarje sådant litet barn hafva en förmyndare, som bevakar dess intressen. Lagen påbjuder ej, att så *skall* vara, och ännu har det ej blifvit sed att utse förmyndare, annat än när pennningar finnas att taga hand om och förvalta. Det finnes dock mycket, som för ett barns framtida lif är viktigare än pengar, och man bör ej försumma att tillse, att någon har plikt och rätt att ingripa till barnets bästa. Närmare upplysningar därom samt hjälp att ordna saken fås i Svenska Fattigvårdsförbundets Barnavårdsbyrå (se grupp I a). Där vidtagas också åtgärder för att få barnets far att efter förmåga bidra till dess uppfostran. Har modern vändt sig till den kommunala fattigvården, så efterhålls barnfadern därifrån att betala underhåll.

Ej alla ogifta mödrar äro offer för andras förförelse, de finnas som själfva äro förförare, och stundom kan modern lika väl som fadern behöfva efterhållas att göra sin plikt mot barnet. Man får därför akta sig att alltid draga den slutsatsen, att modern är oskyldig. I hvarje fall är barnet det och omildt satt in i en värld, där intet hem är beredt åt det, och där ingen föräldraömhets väntar. Det har således rätt att vädja till samhället, som skall skydda den oskyldiga och efterhålla den skyldiga.

Där en kvinna haft anställning på fabrik och efter barnets födelse ämnar återgå till detta sitt arbete, får sådant, enligt lagens bestämmelse, ej ske förrän fyra veckor efter barnets födelse, såvida ej läkarebetyg styrker, att modern utan skada för sig själf kan göra det.

Denna föreskrift har naturligtvis tillkommit med tanke på att skydda modern för en skadlig öfveranstängning och barnet för en ödesdigert försummelse under första veckorna; men man har ej anvisat någon utväg för henne, hur hon skall kunna erhålla det, som hon oundvikligen behöfver för sitt uppehälle denna tid, hvarför hela åtgärden blifvit mycket litet effektiv. Då en läkare ställes i valet emellan att låta en kvinna sitta och svälta, under det hon skall amma sitt barn, eller att gifva henne ett intyg, att hon är stark nog att återtaga arbetet, uppstår en svår pliktkonflikt, som löses olika af den ena och den andra. I själfva verket behöfver hvarje mor, om hon är än så stark, någon tids fred från ett enefverande fabriksarbete efter en för hela hennes fysik så ingripande tilldragelse som ett barns födelse. Nödvändigt kräfvades emellertid som supplement till den gifna bestämmelsen en anordning med moderskapsförsäkring. De nuvarande sjukvårdskassorna gifva intet understöd vid barnsbörd, men det sannolika är väl, att en kommande moderskapsförsäkring ställes i samband med dem.

Har en kvinna före ett barns födelse bott inne hos någon, kan hon kanske få det så ordnad för sig, att hon betalar för sig och barnet på samma ställe; husmodern ser under dagen till den lilla, och från en »mjölk-droppe» (grupp II a) skaffas flaskmjölk för barnet under moderns bortovaro, men denna ger barnet di morgnar och aftnar samt på nätterna och sköter det således till en stor del själf och har hela ansvaret för det. På sådant sätt blir dock kostnaden ej större, än att modern möjligen kan gå ut därmed. Framförallt få mor och barn höra ihop, så som de böra göra.

»Spädbarnskrubbor» (grupp II a) kunna ock under de förhållandena vara till stort gagn för en mor, som vill själf ha hand om sitt barn, men ej lyckats få något hem, där husmodern vill åtaga sig att sköta det om dagarna.

Genom råd och anvisningar om dessa och liknande saker kan en klok och varmhjärtad kvinna vara unga och oerfarna mödrar till stort gagn och kanske rädda åt landet många lif, som annars i sin första späda ålder få gå under. Ty hur skall en sådan ung mor kunna förstå sina plikter eller sättet att fylla dem, då hon till rådgifvare ej har andra än oerfarna eller kanske lättsinniga kamrater.

Äfven om ogifta kvinnor ej komma i så svåra omständigheter som de nu skildrade, så är dock deras bostads- och lefnadsförhållanden ofta synnerligen sorgliga, och de förstå ej heller att göra det bästa möjliga af dem.

En sådan ung kvinna söker sig, då hennes aflöning ej räcker till att förhyra eget rum, tak öfver hufvudet som inneboende, såsom förut nämnts, ofta i en familj med äfven manliga medlemmar. Det vore väl då bättre att bo tillsammans med t. ex. en änka med barn, ty det synes som om vantrefnaden då skulle vara något mindre. I alla fall saknar hon dock ett hem, där hon med trefnad kan vara, sköta om sig själf och sina saker och tillaga sin föda. Hon måste äta ute och låta göra alla sina kläder af andra; till och med all lagning lämnar hon till någon gumma att utföra. Detta blir emellertid dyrt, och då hon som de flesta unga kvinnor är svag för att vara fin, så blir icke mycket öfver till mat, sedan hyran blifvit betald. Följaktligen måste hon snåla på födan, och mer än en ung kvinna lever på en smörgås till middag; hon tar då till den en butelj öl såsom stärkande och uppiggande och som är lätt att anskaffa. Därmed grundlägger hon en vana, som i mer än ett fall så småningom blir henne öfvermäktig och vårlar hennes fördärf; i alla händelser gör den dieten henne klen och blodfattig. Förr eller senare, men säkert som rätt ung, blir hon nedbruten och nervös och oförmögen till arbete. Det behöfs månaders, för att ej säga års-lång behandling för att återställa hälsan, om det ens går. Detta elände hade dock i bra många fall kunnat undvikas, om hon ställt klokare för sig. Om hon jänte en eller två kamrater förhyrt ett gemensamt rum, där hon kunnat på fotogenkök laga sin föda, och där hon med lugn kunnat se om sina kläder, så skulle hennes förtjänst räckt längre, och hon själf varit bättre, utom det att hennes lif säkerligen därigenom kunnat hållas sedligt renare. Hon hade då ock kunnat få i ro hvila sig, då hon varit uttröttad, hvilket är af stor betydelse för krafternas uppehållande, men som hon ej är i stånd till, då hon »bor inne» och väntas hålla sig borta, tills hon skall i vanlig tid gå till sängs. I »Arbeterskehemmen» (grupp IV d) har man ock, med kännedom om allt detta, sökt ordna en billig och bra bostad, under goda hygieniska förhållanden, för de ogifta unga kvinnorna, där de kunna känna sig hemma.

Huru skulle ej äfven här många kvinnor, yngre och äldre, hvilka lefva under trygga, skyddade förhållanden, kunna i afseende på dessa unga arbeterskor hafva en stor uppgift att fylla, om de vore villiga att göra sig möda med att söka förstå dem och lyckades att vinna deras förtroende.

I afseende på änkor med barn står man ofta inför samma spörsmål rörande bostaden. Det är ej ovanligt att änkor, — äfven riktigt unga, — för att minska hyresafgiften taga en inneboende, som skall betala en del af den. Ofta nog blir detta en man, emedan männen hafva större inkomst och följlaktligen kunna gifva större hyresersättning än en kvinna; men följden blir rätt ofta ej en lindring i bekymren utan i stället en ökning. En änka, som anser sig nödsakad att taga inneboende, bör därför tillrådas att söka få en kvinna, som, om hon är hygglig och reel, kan i någon mån blifva

änkan till hjälp med att se efter barnen någon stund och äfven på annat sätt vara henne till stöd.

Lyckligtvis yppa sig i de större städerna allt flera tillfällen för unga kvinnor med barn att för en rimlig hyra få bostad för sig och dem, om de afstå från inneboende, ty man har allt mera börjat inse, att det gamla systemet är en orsak till ständigt växande nöd (se grupp IV d). Genom personlig påverkan kan man kanske ock af hyresvärdar eller på annat sätt lyckas skaffa en sådan kvinna, som verkligen helst vill bo allena med sina barn, en bostad, hvars prisbillighet gör detta möjligt.

Andra ännu mera svårlösta frågor får man söka att utreda i samband med en änkas hjälpande. Hon har t. ex. så många barn, att det är omöjligt att tänka sig, att hon skall kunna försörja och uppfostra dem alla. Skall man då taga en del af barnen in på barnhem, eller skall man söka skaffa änkan så stort understöd, att det kan räcka till för dem alla att lefva af? Det senare synes så mycket mera önskligt och naturligt, men det har sina stora faror, det har man varit i tillfälle att se många gånger. Barnen få då växa upp i medvetande om att de lefva på understöd och komma alljämt att finna detta naturligt och rätt, och det verkar förslöande på dem för deras framtid. Å andra sidan är det ytterst påkostande att skilja mor och barn åt, isynnerhet om det är en mor, som kan antagas ha förmåga att fostra dem ordentligt. Man måste därför pröfva hvarje särskildt fall så, som om man aldrig stått inför en sådan svårighet förr, ty erfarenheten från den ena familjen kan endast i en viss grad vara vägledande vid behandlingen af den andra. Lika litet som två människor äro fullkomligt af samma utseende, äfven om det vid första anblicken förefaller så, lika litet äro nämligen alla påverkande omständigheter desamma inom en familj som inom en annan, om man ock kan vara frestad att tycka det.

Ifall man ej tager i för häftigt från början, klarar sig ofta saken. T. ex. på det sättet, att modern inser, att hon ej är i stånd att rätt vägleda en gosse, som kanske har stridigt lynne eller på annat sätt är svårhanterlig för en mor. Hon önskar därför själf, att han måtte komma till ett för honom lämpligt hem.

Man får studera sig in i förhållandena för att komma till ett lyckligt resultat. Just därför att så måste ske, är det af stor betydelse, att flera och flera frivilliga krafter träda fram och äro villiga att under ledning och med ansvar deltaga i fattigvårdsarbetet både inom den kommunala verksamheten och den enskilda.

Äfven om en mor ej synes särskildt ägnad att uppfostra sina barn, får man ej genast besluta att skilja dessa från hemmet, om det är möjligt att de kunna stanna där tillsvidare, ty det händer, att barn kunna blifva moderns uppfostrare, och man får hafva äfven den saken i åtanke och under pröfning, innan beslut fattas.

En kvinna, som öfvergifvits af sin man och står där ensam med sina barn, är svår att på enskild väg hjälpa på rätt sätt. Isynnerhet om hon är oförmögen att försörja sig på grund af sjukdom, synes det som om kommunen själf där bäst skulle ingripa, ty då kan mannen sedan efterhållas. Fattigvården kunde i nödfall taga till den, som det kan synas våldsamma

åtgärden att upplösa ett sådant hem, om ej hustrun hjälper till, att inom en viss tid taga reda på mannen och anmäla honom för myndigheterna, hvilket hon i många fall säkerligen skulle kunna, om hon visste att en sådan utväg kanske i annat fall komme att tillgripas.

Det finnes ock en annan kategori af kvinnor, de ensamma ålderstigna, hvilkas möjlighet att lefva i många fall synes ytterst problematisk. Hafva de under sin krafts och verksamhets tid med åtskillig försakelse kunnat spara något för sin ålders dagar, så är dock denna sparpennning — beroende på hur deras arbete en gång varit aflönadt — sällan så stor, att de endast genom räntan på densamma kunna lefva, om de ej hafva något mera att stödja på. De flesta hafva ock troligen ej alls något sparadt, beroende i vanligaste fall på att närstående — barn eller andra anhöriga — fått med af deras sannolikt aldrig synnerligen stora inkomst. Ordentliga kvinnor hafva annars, om ej för starka kraf från andra ställas på dem, förmåga att äfven af en ringa förtjänst afsätta något för kommande behof. Det är också sådana hyggliga gamla som här afses. Ingen behöfver förgås, ty den kommunala fattigvården tar hand om dem, som ej längre kunna arbeta och ingen inkomst hafva; dessa få fullt underhåll på Försörjningsanstalten (grupp IV b) eller Ålderdomshemmen (grupp VII a) under synnerligen välvilliga och människovärdiga former, som ingen behöfver hysa fruktan för. De, som alltid kunnat reda sig själfva och ärligt satt in sin kraft på sin samhällsuppgift, skygga dock vanligen för att lämna det lilla enkla hem de hafva, och som blifvit dem kärt, eller den fristad som fattiga vänner beredt dem, ehuru dessa ej förmå gifva dem underhåll, och det synes dem i hög grad påkostande att sammanföras med obekanta på en anstalt.

Men huru skall man kunna förskaffa dem, hvad som är nödvändigt? Detta nödvändiga är vanligen så förundransvärdt litet, att man ej kan förstå, hur det kan tillgå att existera på så ringa underhåll. Med 15 kr. per månad reder sig en sådan liten gumma, om hon ej har någon hyra att betala. En pension från någon fond (se grupp VIII 3 a och b) är således af betydelse, äfven om den ej är så synnerligen stor. Kan sådan ej skaffas, så kan den gamla få s. k. extra understöd från fattigvården, (se sid. 150 och 172), om hon är väl vitsordad. Ännu hellre borde man dock på enskild väg söka i sådana fall få ihop den summa per månad, som man, efter rådplägning med henne själf, gjort klart för sig är behöflig, såsom tillskott till det hon har att räkna på. Finnes någon anhörig eller f. d. arbetsgifvare, som skulle kunna bidraga, får man ej underlåta att försöka att af dessa få ett bestämt sådant bidrag, vore det ock rätt litet; man får ej tänka: då ger jag det hellre själf, än jag ber den eller den, ty det gäller därvid ej blott att få ihop pengarna utan att sammanknyta det, som möjligen kan föras tillsammans, och som naturligen hör ihop.

Af enskilda föreningar ordnade hem finnas för olika kategorier af gamla kvinnor, såsom Hemmet för gamla, för Pauvres honteux, Tjänarinnehemmet m. fl. (Se grupp VII a.)

Kunna de gamla förmå utföra något slags handarbete, — många sy ännu i sena ålderns dagar den finaste handsöm —, så finnas åtskilliga anordningar för att hjälpa dem därmed (se Bikupan, Genom eget arbete, Arbets-

föreningarna i de olika församlingarna, F. V. O. Slöjdafdeln., Norra friv. arbetshuset m. fl. Grupp IV a.).

Ensamma män med och utan barn. Det kan vid första påseendet tyckas, som om en änklings med barn skulle bättre än en änka kunna taga sig fram med dem, ty han har ju vanligen bra förtjänst, under det änkan kanske aldrig utfört något direkt förtjänstarbete. Erfarenheten visar dock motsatsen. En ensam kvinna kan lyckas hålla ihop hemmet, men det är sällsynt att en ensam man kan sköta sina barn och sitt hem själf, äfven om han kan skaffa de nödiga medlen. Han måste då taga en hushållerska och det är synnerligen svårt att få någon, som kan och vill vårda en annans hem och barn på ett tillfredsställande sätt, isynnerhet om barnen äro många, och inkomsterna ej särdeles stora. Endera blir han nödsakad att gå efter annan byta och söka få en bättre hjälp, och hvarje sådant ombyte är bekymmersamt för barnen; eller också tycker han, att han fått en bra människa, och då upphör hon snart att vara endast hans hushållerska — ja, äfven om hon icke är bra, är det ganska vanligt —, och det inträffar nog då ofta tillika, att de små, figurligt taladt, äfven mista sin far. Stundom är det därför mera nödvändigt att skaffa nytt hem åt änklings barn än åt ankors, trots det att ett bättre ekonomiskt underlag finnes i afseende på de förra. Fadern bör dock, om ett barn tages bort, förbinda sig att erlægga någon betalning för det i dess nya hem, och han måste tillhållas att fullgöra förbindelsen.

Ogifta män, som ej hafva något hem, synas i många fall lefva ett olyckligt lif. De flesta blifva ej heller, efter hvad statistiken visar, så synnerligen gamla. De bo ofta på härbärgen (se grupp IV c) eller på billiga hotell i staden och hafva på sådant sätt ej någon egen vrå, där de kunna tillbringa sin lediga tid, utan kaféer och liknande ställen bli deras dagliga tillhåll.

Hyggliga unga män förhyra antingen ensamma eller ett par tillsammans ett möbleradt rum, fränskildt någon lägenhet, som varit för stor för innehafvaren. De hafva sålunda en egen tillflykt och söka kamratumgänge i någon klubb (se grupp X b) af ett eller annat slag, samt skaffa sig utvecklande och ädla förströelser. En sålunda ordnad tillvaro — vanligen blott en öfvergång till ett verkligt eget hem — ställer sig säkerligen billigare än deras, som anse sig ej hafva råd att förhyra eget rum, utan lefva år ut och år in på härbärgen. Förtjänsten behöfver för dem blott räcka till dagens behof, och är inkomsten stundom ganska rundlig, så går den i alla fall åt; då en tids arbetsbrist inträffar, finnes intet att falla tillbaka på. Då ber man allmänheten om en slant till nattlogi, och som sannolikt många slantar ges, så kunna några användas på krogen. Det är en mycket pinande sak att säga nej, då en man sent en afton kommer och ber om en slant för att ej behöfva gå på gatan hela natten, och de flesta kunna ej motstå att uppfylla den begärandes anhållan, ehuru man nog vet, att användningen ej blir den uppgifna. På stadens asyl för husvilla män (se grupp IV c) kan dock nattlogi fås, om ansökan ej sker för sent på

kvällen, och vederbörande har ju hela dagen vetat om sin ställning, så tiden borde ha kunnat passas.

För att slippa ge en slant, som blir missbrukad, kan man hos Frälsningsarmén (se grupp I b) få anvisningsböcker för nattlogi, mat, bad och annat på dess härbärke, för att lämna i dylika fall. En sådan anvisning undertecknar man med en viss öfverenskommen signatur; denna åtgärd vidtages för att ej anvisningen skall komma att gå i handeln, d. v. s. lämnas i utbyte mot t. ex. en sup. När innehafvaren kommer till härberget med anvisningen, tillfrågas han nämligen, hvar han fått densamma. Kan han ej ge riktigt besked därom, så gäller den ej, ty då vet man, att den ej på rätt sätt åtkommit, utan öfverlåtits af den ursprungliga mottagaren, och utställaren hör då intet vidare af. Har hänvisningen ordentligt begagnats, så kommer en räkning på beloppet efter den hos Armén antecknade adressen.

Gamla män finna visserligen ibland en lugn tillflykt på sin ålderdom hos en son eller dotter, eller kanske hos något barnbarn, och då hör vanligen den stora allmänheten intet af dem, om det ock understundom kan hända, att de söka få en extra slant af någon för särskilda ändamål, ehuru allt som är nödvändigt lämnas af de anhöriga. I många fall hafva de dock ingen att vara hos, ibland kanske därför att de i sin krafts dagar lämnat sina barn vind för våg, och dessa därför ej känna sig ha någon förpliktelse emot dem; ibland kanske ock, emedan inga barn finnas, eller barnen ej hafva något hem själfva. En del gamla män erhålla huld och skydd hos någon åldrad väninna från ungdomens dagar, ehuru hon kanske ej vet, hvar hon själf skall få mat för dagen.

I allmänhet kan man säga att en gammal ensam man ej bättre kan hjälpas än genom att han får komma in på en anstalt. Han har vanligen ej den kärlek till en viss bostad, som man så ofta finner hos de gamla kvinnorna, och han har ingen förmåga att ställa drägligt för sig i något afseende. Äfven för gamla män finnas åtskilliga anstalter (se ålderdomshem). I hvarje fall finnes för dem Försörjnings-inrättningen (se grupp IV b).

Inkomster. Hvad som helt naturligt är nödvändigt att klargöra för sig, om man på något sätt vill ingripa, är den hjälpsökandes ekonomiska ställning: om inkomsterna äro för små, eller utgifterna för stora — hvilket är skilda saker — och om de förra kunna ökas eller de senare minskas.

Det som för bedömandet af ett hems ekonomi är det första och viktigaste, är att taga reda på familjeförsörjarens inkomst. Märkligt nog händer det ej sällan, att hustrun ingen säker kännedom har därom, om det ock kan inträffa, att hon ej meddelar hvad hon vet. Att fråga arbetsgifvaren om mannens förtjänst kan stundom medföra en viss risk, hvarför man får gå försiktigt tillväga. En del arbetsgifvare blifva nämligen pinsamt berörda af, att deras arbetare anlita utomstående om hjälp, så det kan hända, att en dylik förfrågan kan vålla arbetaren obehag och under vissa förhållanden blifva en bidragande orsak till hans afskedande. Sådana fall äro dock mera sällsynta, än hvad man är benägen att tro. Är man hemmastadd med arbets- och löneförhållandena inom sitt distrikt, så kan man

veta den ungefärliga förtjänsten, då man hör hvilket arbete mannen utför, och det gäller således hufvudsakligen att konstatera, att uppgiften om arbetet är riktig. I allmänhet bör man dock ej afstå från att få den hjälpsökandes medgifvande till att förfrågningar få göras hos arbetsgifvaren, äfven om man ej begagnar sig därpå; en bestämd vägran därpå bör under vissa förhållanden föranleda en lika bestämd vägran att lämna någon hjälp, så länge ett sådant förbud vidhålles, ty ofta döljer sig något där bakom.

Stundom har en man extra arbete om kvällarna med t. ex. vedsågning åt privatpersoner eller mottagning af kläderna på någon offentlig lokal eller dylikt. Ibland har han någon särskild sysselsättning om söndagarna, som hjälper till att öka ut inkomsten.

Kvinnan i familjen borde höra hemmet till, sköta det och barn och hålla tillsammans det hela. Det är äfven ekonomiskt sedt bäst, då så kan ske. Förhållandena kunna dock vara sådana, att den enda möjligheten att kunna existera beror på, att hustrun får någon direkt inkomst. Det är tyvärr en ganska vanlig uppfattning, äfven i kretsar som borde förstå bättre, att, då hustrun endast gör sitt arbete för hemmet, hon ingenting förtjänar; man räknar då för intet allt hvad genom hennes flit och omtanke sparas i utgifter. Underhållet af en familj, där hustrun förstår att laga mat såväl som att reparera kläder och taga vara på allt, går till halfva den summa som behöfs, då allt skall köpas färdigt; ett plagg, som ej får förfalla utan stoppas och lappas, så fort det börjar gå sönder, varar dubbelt mot det som ej så behandlas. Mannen värderar emellertid ofta ej detta, utan anser, att hustrun skall förtjäna något själf. Ofta nog tycker hon detsamma. Det är en mycket falsk beräkning, om man bara ser på penningvärdet, men mångdubbelt så, om man tänker på hvad hemmet blir eller rättare upphör att vara för barnen, när modern är borta hela dagarna. Antingen får då ersättning lämnas åt en kvinna för att hon ser till barna, — att få någon som verkligen förstår att sköta hela hemmet är sällsynt, — eller också få de små stängas inne utan tillsyn, såvida de ej hela dagarna vistas utom hemmet och lämnas att springa omkring, som de själfva behaga. Finnes en Krubba (se grupp II o. III), där de kunna få vistas samt få vård och mat, så är det en stor fördel för en mor, hvilken nödgas lämna sitt hem, att få anförto sina barn åt en sådan; men ersätta ett verkligt godt hemlif kan den dock ej. I de fall, då hemmet är mindre godt, kan Krubban uträtta stora ting till barnens bästa.

Där barn finnas, borde således egentligen aldrig husmodern tillgripa utvägen att arbeta utom hemmet, annat än när mannen genom sjukdom är oförmögen att förtjäna något eller kvinnan är ensam att försörja sina barn.

Är anledningen till att en mor söker skaffa sig inkomstgifvande arbete den, att mannen har benägenhet för dryckenskap, så åstadkommer åtgärden vanligen endast att han ger ännu mindre till hemmets underhåll, än hvad han gjorde förut, då han ser att hustrun förmår skaffa, hvad som är nödvändigt. Han använder således blott ännu mera af sin förtjänst än förr för sina nöjen; vinsten blir därför ytterst tvifvelaktig.

Man får emellertid lof att tänka sig möjligheten af att modern måste söka förtjäna genom arbete åt främlingar, därtill drifven af omständigt-

heterna. Har hon som ogift haft arbete på fabrik, söker hon sig vanligen en liknande anställning; annars är hvad mest förekommer, att hon skaffar sig »hjälpus», d. v. s. mot dagspenning deltager i tvätt och vid rengöring i hem, där man antingen ingen tjänarinna har, eller där tillgängliga arbetskrafter ej äro tillräckliga för extra sysslor. En duglig och pålitlig kvinna har vanligen ej svårt att få en sådan sysselsättning, och jämfördt med annat arbete har det den fördelen med sig, att hon ej behöfver *alla* dagar vara borta från sitt hem. Är hon sysselsatt borta hvarje dag, ligger det i sakens natur, att hemmet måste bli till en viss grad vårdslösadt, ty i längden stå få kvinnor ut med att arbeta åt andra om dagarna och tidiga morgnar och sena kvällar åt sig och de sina. Endera delen får sitta emellan, och blir det »hjälpuset», så mister hon snart detta; således drabbar det troligen det egna hemmet.

Tidningsutbärning, d. v. s. utdelning af en tidning till dess prenumeranter inom ett bestämdt distrikt eller städning på något kontor eller hos någon ensam person kan ge en kvinna en inkomst af 10—25 kr. per månad, och då behöfver hon tillbringa blott vissa timmar — flera eller färre — dagligen utom hemmet. Sådan sysselsättning är därför rätt eftersökt.

Där det ej alls är möjligt för hustrun att lämna sitt hem, tänker hon på utvägen att förtjäna genom hemarbete. Sådant arbete är dock vanligen klent betaldt, då yrkeskunskap ej är erforderlig, så att det för en husmor, som måste taga någon tid för hemmets vård, blir blott några få kronors förtjänst per vecka.

Där af olika anledningar extra förtjänst ej kan på något vanligt sätt erhållas, hvarken utom eller inom hemmet, där vänder hustrun sina tankar på att mottaga fosterbarn. Den verksamheten låter sig väl förena med omsorgen om de egna små, och en ordentlig fostermor gör ju då på samma gång gagn åt en liten värnlös varelse. Den ekonomiska vinsten är dock ofta tvifvelaktig. Vanliga afgiften för ett spädt barn är i Stockholm 25 kr. per månad; frånräknar man hvad som åtgår för mjölk och mjölksocker, samt de direkta utgifterna för tvätt m. m., så återstår ej mycket för mödan och arbetet, isynnerhet om barnet är klent. Ej sällan får nog den lilla varelsen sitta emellan i afseende på födan, på det att behållningen skall blifva något större. I bra många fall fäster sig emellertid fostermor vid barnet och gör allt hvad hon kan för dess bästa; men då inträffar ej sällan, att barnets riktiga mor, emedan hon finner sig kunna vara trygg för den lilla eller af annan anledning, upphör att betala, under förevändning, — som nog för öfrigt kan vara sann, — att hon ej har något att lämna. Fostermodern kan ofta ej förmå sig att då skiljas vid det främmande barnet, hvilket blifvit henne lika kärt som de egna, utan hon fortsätter att ha det kvar, fastän modern ej betalar, i hopp att dennas betalningsförmåga skall förbättras. Följden af finansspekulationen med fosterbarn blir således ej sällan, att ställningen förvärrats, ty familjen har ökat med ännu ett barn. Fosterfadern knotar väl ibland i början, då betalningen ej ingår, men då det kommer till ett afgörande, om man skall lämna barnet ifrån sig, så röstar han till sist ofta för att det skall stanna. I bra

många hem finner man en sådan liten väl omhuldad gökunge, och man synes understundom nästan ha glömt, att den ursprungligen ej hörde dit.

Att få någon nämnvärd förtjänst utan att öfverge hemmet är således ganska svårt för en kvinna, på samma gång som det för den, som har flera barn att sköta, är synnerligen betungande. Många kvinnor utföra dock i sådant afseende verkliga storverk.

För beredande af arbete inom hemmen åt kvinnor, som ej kunna konkurrera på den allmänna arbetsmarknaden, har F. V. O. emellertid en särskild Slöjdfafdelning, och i hvarje församling finnes en Arbetsförening med samma uppgift. Se ytterligare anvisningar i grupp IV a.

I afseende på de hemmavarande barnen och deras förtjänst är det viktigt, att förhållandena i detta hänseende klargöras, såsom redan i det föregående berörts.

En adertonårig yngling, som är kraftig och stark, kan redan vara uppe i full arbetsförtjänst, och likaså kan en flicka vid den åldern förtjäna på en fabrik lika mycket som en gammal arbeterska.

Dylika vuxna barn äro således, om de bo i hemmet, af stor betydelse för hemmets ekonomi, eller de borde åtminstone vara det. De skulle kunna vara i stånd att ordentligt betala för sig, och egentligen borde de ersätta föräldrarna ej endast hvad de verkligen kosta, utan tillika nu ge tillbaka något af det, som de under sin uppväxt erhållit af dem. I stället lämna de ofta, såsom vi redan sett, ej ens tillnärmelsevis hvad de hos främlingar skulle vara nödgade att betala för husrum och mat.

Äfven den förtjänst, som de mindre barnen kunna hafva, är viktig för hemmet, understundom af större betydelse än de redan vuxnas; de förra lämna ofta hela sin förtjänst till modern och hafva inga fordringar, utan nöja sig med som hon ställer för dem, hvilket sällan är händelsen med de äldre. Det är därför ej sällsynt, att modern anser sig ha bästa stödet af de halfvuxna barnen.

Man bör ock tänka på möjligheten af att understöd lämnas regelbundet från t. ex. den kommunala fattigvården antingen i kontanter, mat eller ved (se Andra afd:n), eller från föreningar och anstalter, som finnas inom församlingen, såsom Barnbespisningen, »Mjölkdroppen», Skyddsföreningen m. fl. (se dessa ord), hvilket betyder mycket för ekonomien.

Utgifter. Har man gjort klart för sig en familjs sammanlagda inkomst, så återstår att se till, huru utgifterna ställa sig. Om det är svårt att skaffa sig nödig inkomst, så är det heller ingen lätt sak att på bästa sätt använda den. Därtill behöfs verklig lefnadskonst.

En enkel, i sitt yrke föga skicklig handverkare, hvilken bostad just var mönstret för ett ytterst tarfligt, men på samma gång verkligt trefligt hem, yttrade en gång, vid samtal om möjligheterna att reda sig med små inkomster, de tänkvärda orden: »ja, det gäller, ser frun, att inte köpa hvad man tycker sig kunna behöfva, än mindre hvad man skulle finna trefligt att ha, utan endast det man ej kan undvara». Hvilken beundransvärd karaktärsstyrka som ligger i de orden, det förstår man, om man betänker,

hur ofta man själf dukar under för frestelsen att köpa saker, hvilka man rätt väl skulle kunna undvara.

De nödvändiga utgifterna kunna sammanföras i fyra grupper: hyra, mat, bränsle och lyse samt kläder. I afseende på deras vikt är ordningsföljden i de ordentliga familjerna vanligen den nu angifna. De ogifta kvinnorna räkna nog kläderna som viktigare än maten, hvilken får komma i sista rummet, under det att de mindre ordentliga ogifta männen sätta mat och dryck i första och hyran i sista rummet.

Att hyran i Stockholm är en oerhördt tyngande och svår utgiftspost, är obestriddigt. Det anses för normalt att hyran uppgår till en sjundedel, högst en sjättedel af en familjs inkomst, men i Stockholm är det ej sällsynt, att den slukar nära en tredjedel af inkomsten, således dubbelt mot hvad den borde uppgå till. En praxis, som hos oss utbildat sig och så småningom blifvit fastslagen som naturlig och oundviklig, är att hyran skall betalas per kvartal i förskott. Det synes vid närmare skärskådande tvärtom ganska onaturligt, att t. ex. en person med en jämförelsevis liten aflöning, som utbetalas pr månad, skall af denna knappa inkomst hopsamla och på en gång erlägga tre månaders afgift till en sannolikt ekonomiskt bärkraftigare hyresvärd. Ingenstädes i utlandets stora städer torde kraf på något sådant förekomma. I London t. ex. betalas hyran pr vecka. Att det måste ske i förskott är af lätt insedda skäl nödigt; många skulle annars efter utgången af tiden afflytta utan att betala någonting. Det är bara fråga om den tidslängd, som bör beräknas. Naturligtvis är det mycket bekvämare och enklare för en husvärd att blott fyra gånger om året hafva uppbörd, men rimlighet och hänsyn för andra borde äfven få komma till tals. Veckobetalning torde knappast någon hos oss åstunda, och det bör man således ej förorda, men däremot borde en hvar, som anhåller därom, få erlägga hyran månadsvis. En följd däraf skulle vara, att den, som ej inom månadens första vecka gjort inbetalning, i och med detta vore uppsagd till afflyttning den 15 i månaden. Visste alla parter detta, skulle det vara större möjlighet för den hyrande att anskaffa den nödiga månadsbetalningen, än då frågan gäller en så stor summa som ett helt kvartal, och värden skulle ej riskera så mycket som nu. Det kan visserligen tänkas, att lägenheten får stå outhyrd hela kvartalet, men så länge som det är så ondt om små bostadslägenheter som nu i Stockholm, är den risken ringa, och det har visat sig, att då större tillgång finnes på rum, månadsbetalning oftare medgifves.

Det vore i hög grad önskligt, om Stockholms kommun i afseende på de lägenheter, som den har till uthyrning, ginge i spetsen för en sådan anordning. Många af stadens vice värdar medgifva villigt månadsbetalning för dem, som ej kunnat till Kammarkontoret betala hela kvartalet i förskott; men det vore af betydelse att i en sådan sak en fast praxis infördes. Denna synes böra gå i den riktning, att för dem som vilja göra rätt för sig underlätta att kunna det, utan att det kännas som krångel, d. v. s. det upprättade kontraktet borde lyda *ej* på kvartalsbetalning, från hvilken man af välvilja befrias, utan på månadsbetalning, såvida hyresgästen ej föredrar att betala per kvartal.

En lägenhet på ett rum och kök är för en hel familj minimum af utrymme, men ej sällan händer det, att en familj får nöja sig med endast ett rum eller ett rum med del i kök. Mycket skulle vara annorlunda och bättre, om man kunde räkna två rum och kök som normalt. Därom äro alla principiellt eniga, och många sådana lägenheter finnas äfven till uthyrning, men praktiskt taget är det med nuvarande hyresbelopp för en stor mängd familjer omöjligt, att själfva disponera en sådan lägenhet; innehafvaren af en dylik uthyr därför till en annan familj det ena rummet, och man har köket gemensamt. Hvilken vantrefnad detta skall föra med sig ligger i öppen dag, ty kollisioner mellan de båda husmödrarna kunna säkerligen i de flesta fall ej undvikas. Barnens fostran kan ej heller blifva hvad den bör vara, då ständigt äfven andras barn äro närvarande. Hvarje tillsägelse till de egna barnen upptages lätt af de andras mor som anmärkning på dem och henne samt föranleder ordväxling och misstämning; hemtrefnaden flyr sin kos, och med den draga många andra af de för hemlifvets rätta utveckling och förkofran viktiga tomtar äfven bort.

Vill man undvika sådana svårigheter, så har man i stället att tänka på att taga »inneboende». Betyder detta, att ett par ogifta män eller kvinnor förhyra det ena rummet, och detta har sin särskilda ingång, så att familjen är alldeles oberoende af dem, så är det gifvet den bästa formen för delning af hyran. Den ursprungliga hyresgästen står emellertid i ansvar för hela hyresbeloppet, och blir det afskilda rummet ibland oupptaget för någon månad, hvilket är ganska vanligt, eller kunna ej de inneboende betala, så faller tyngden däraf på familjen. Denna får då erlægga hela beloppet, något som kan rubba ekonomien på ett betänkligt sätt.

En annan form af inneboende, som är ytterst vanlig, men kanske den otrefligaste af alla, är då en man eller kvinna — stundom båda delarna — förhyr sängplats i samma rum som familjen. Att ej ens på natten få vara allena med sina barn, utan främmande ögon och öron skola se och höra allt, det borde för makarna kännas som hemlifvets förstörelse i grunden, och för de inneboende måste det ju vara höjden af vantrefnad att ej hafva en fläck, som de kunna själfva få disponera, och där de kunna känna sig hemma.

»Inneboende» i Stockholm äro emellertid, enligt statistiska uppgifter, en betydande mängd människor.

Den som kommer till ett hem vid den tid, då maten håller på att tillredas, får en rätt god inblick i det hemmets hushållning. Skulle besöken infalla på olika veckodagar, skall man i ej så få hem finna att matens beskaffenhet varierar betydligt med veckans dagar. Då mannens aflöning just utfallit och hustrun fått hushållspengarna för veckan, är maten ej endast riklig utan stundom dyr och fin, t. ex. fläsk- eller kalkfotletter med förlorade ägg; men mot slutet af veckan lefver familjen mycket knappt, kanske hufvudsakligen på kaffe med bröd.

Denna kaffediet är dessvärre regel i en del hem veckan igenom. Kaffe lär ej ha något annat näringsvärde än hvad socker och grädde förlänar det, utan verkar blott stimulerande. För den under utveckling stadda

människokroppen — barnet — lär det vara i hög grad skadligt. Barn kunna lära sig att särdeles tycka om välling och gröt i stället för kaffet, därom vittnar skollofskoloniernas erfarenhet, men många mödrar äro orubb- ligt öfvertygade, att sådant kunna de ej få barnen att äta. Det samman- hänger dock ej sällan därmed att en husmor, som är okunnig i matlagning, lätt tycker att all sådan är besvärlig. Hon inbillar sig själf, att den kan vara onödig, om blott en varm kaffetår finnes.

I många hem få barnen, då de bli hungriga, en smörgås och springa omkring med en sådan i handen alla tider på dagen och smeta ner sig själfva och allt omkring sig. De vänjas aldrig att sitta till bords och få sina regelbundna ordentliga måltider, då familjen är samlad, ty modern har ingen aning om betydelsen däraf, ej heller om hur på en gång dyrbar och ohälsosam en sådan smörgåsdiet är. Lika litet som hon förstår värdet af gröt och välling, lika litet har hon begrepp om nyttan af en varm soppa med rötter, gryn och andra billiga ingredienser. Det faller henne icke in att tillreda blodpudding och paltbröd, lungmos, olika slags grynmat eller annan dylig billig, men närande föda. Hon har kanske aldrig hört talas om, hur hälsosamma tillredningar på olika sätt af bär och frukt äro. För inköp af lämpliga ingredienser till de flesta af dessa rätter är det behöfligt att gå till torget, och det är något som många husmödrar så godt som aldrig göra. De köpa allt på »magasinet», vanliga benämningen på bröd- och mjölkaffärerna, där äfven allt möjligt annat finnes till salu. »Maga- sinet» är bekvämt att handla i, men en ännu viktigare sak är, att man där kan få på kredit, under det att man ute på torgen måste betala kon- tant. En sådan kredit medför dock en dryg ränta, ty, om man tänker på saken, vid köp på magasinet kostar allting 50 % mer än om inköpen göras direkt från torgförsäljarna.

I många arbetarehushåll är hustrun, då lördagen kommer, i så stor skuld på magasinet, att hela den summa, som hon får af mannen för den kommande veckans mathållning, går åt att betala skulden, och så är det att ånyo börja »kritsa», som det heter. På sådant sätt kommer hon aldrig, om hon ock skulle önska det, till direkt handel på torget.

Ett sådant sakernas skick får man ej lugnt låta fortvara, om man önskar att ordentligt sätta någon i gång så, att understöd skall kunna undvaras. Ett sådant kreditsystem är i hög grad skadligt både för den som köper och för den som säljer. Ej sällan är det en änka, som inne- har magasinet, och som skall försöka att genom handeln där försörja sig och barn. Magasinsinnehafvaren förlorar emellertid ofta rätt ansenliga be- lopp genom den lämnade krediten, ty för den som har krångliga affärer är frestelsen stor att söka undandraga sig att betala. Man kan stundom få veta, att en familj skuldsatt sig i det ena magasinet efter det andra i när- heten af dess bostad. Då krediten på grund af bristande betalning upp- hört på ett ställe, har handeln öfverflyttats till ett annat magasin, och så undan för undan, så länge krediten räcker, så att den samlade skulden kan uppgå till flera hundra kronor. På många magasin lämnas nämligen, af missriktad välvilja och stundom äfven för att fästa kunder, kredit för förhållandevis stora summor.